

MINISTERIE VAN BUITENLANDSE ZAKEN CENTRALE AFDELING POST- EN ARBEIDZAKEN	
REF: AMAD -	Visie:
INGEKOMEN:	27 APR 1992
AGENDANUMMER:	10509GS
DOSSIER:	91131 Joegoslavië

Ministerie van Defensie
Militaire Inlichtingendienst

Postbus 20701
2500 ES 's-Gravenhage
Telefoon 070 - 3 18 81 88
Telefax 070 - 318 79 51

- Aan:
Zie verzendlijst.

Uw brief	Uw kenmerk	Ons nummer	Datum
		DIS/92/095/1595	24 april 1992

Onderwerp
Joegoslavië: recente ontwikkelingen
(nr 29/92)

- Hierbij doe ik U toekomen een notitie over de recente ontwikkelingen in Joegoslavië.
-
- Zonder bijlage is deze brief ongeclassificeerd.

Hoofd Militaire Inlichtingendienst
voor deze
Het Hoofd Stafafdeling Inlichtingen

Kolonel der Grenadiers

AFGESCHREVEN

Bijlagen
één

Bezoekadres
Kalvermarkt 28
's-Gravenhage

Doorkiesnummer
318 6634

Verzoeken bij beantwoording datum, nummer en onderwerp te vermelden.

Verzendlijst behorende bij brief MID nr. DIS/92/095/1595, d.d. 24 april 1992

Aan:

Coördinator Verenigde Inlichtingendiensten Nederland

(Secretaris Generaal Ministerie Algemene Zaken)

Hoofd Binnenlandse Veiligheidsdienst

Ministerie van Buitenlandse Zaken
t.a.v. AMAD

JOEGOSLAVIE
Militair-politieke situatie
29/92

(Afgesloten 241200 APR 1992)

Bosnië-Herzegovina

Gisteren zijn vertegenwoordigers van de drie strijdende bevolkingsgroepen in Bosnië-Herzegovina overeen gekomen het bestand van 12 april te respecteren. Deze nieuwe bestandsafpraak kwam tot stand onder auspiciën van de EG. Van EG-zijde werd bedreigd dat de onderhandelingen over de politieke toekomst van Bosnië-Herzegovina zouden worden beëindigd als de gevechten niet zouden ophouden.

Ondanks het feit dat zowel de leiders van de drie etnische groeperingen alsook de Servische president Milosevic zich formeel achter de gemaakte afspraken opstelden, zijn de gevechten sindsdien weer opgelaaid. Daarmee wordt een verdere uitvoering van de oorspronkelijke bestandsbepalingen ernstig bemoeilijkt. Evenals vóór het bereiken van de genoemde akkoorden het geval was, vindt inmiddels weer hevige strijd plaats in vrijwel alle delen van Bosnië-Herzegovina. Rond de hoofdstad Sarajevo is voortdurend sprake van artillerie- en mortierduels en gevechten tussen diverse milities. Volgens persberichten hield de JNA zich hierbij afzijdig. Moslim-milities zouden in straatgevechten proberen terrein te winnen op Servische strijdgroepen, die met hun artillerie ook de heuvels rondom de stad beheersen. De bevelhebber van de Territoriale Verdediging (een Moslim) riep alle gewapende burgers op om zich in te zetten voor de bescherming van de vrijheid van Bosnië-Herzegovina.

Gevechten vonden verder plaats in het noorden van de republiek (Bosanski Brod en Slavonski Brod aan de andere oever van de grensrivier met Kroatië) en in het uiterste oosten bij Srebrenica. De gevechten in deze stad zouden verband kunnen houden met het Servische streven de grensstreek met Servië volledig onder controle te krijgen. Daarnaast zouden Serviërs artilleriebeschietingen hebben uitgevoerd op een aantal steden met een Moslim-meerderheid, zoals Bihac en Mostar.

Tegen de achtergrond van de voortdurende gevechten is het opmerkelijk dat de leider van de belangrijkste Servische partij in Bosnië-Herzegovina, Karadzic, enkele dagen geleden een aanbod heeft gedaan om de strijd te beëindigen. Hij stelde voor de besprekingen onder EG-auspiciën over de politieke toekomst van de republiek te hervatten. Als voorwaarde voor een duurzame vrede stelde hij dat Bosnië-Herzegovina wordt opgedeeld in langs etnische lijnen gevormde kantons, maar dat geen van deze delen bij buurrepublieken mocht worden gevoegd. Naar verluidt zou Karadzic hebben aangeboden dat "de tot nu toe bereikte militaire successen niet zullen worden erkend". Dit zou erop duiden dat de Serviërs, die eerder deze week stelden 70% van Bosnië-Herzegovina onder controle te hebben, toch bereid zijn onder bepaalde voorwaarden veroverd gebied weer af te staan. Zelfs zou Karadzic in dit verband hebben gesproken van een "begin van demilitarisering", hetgeen kan worden opgevat als een verwijzing naar mogelijke terugtrekking van de federale strijdkrachten (JNA) uit (delen van) Bosnië-Herzegovina.

Hoewel het aanbod van Karadzic haaks staat op het feit dat volgens de meeste berichten juist de Serviërs vaak verantwoordelijk zijn voor de voortdurende gevechten, dient het toch serieus te worden genomen, omdat het past in de opstelling van deze Servische leider tot nu toe. Vorige week was van Bosnisch-Servische zijde reeds gepleit voor hervatting van de besprekingen over de politieke toekomst en de etnische grenzen van Bosnië-Herzegovina, zodat "de redenen voor oorlog zouden verdwijnen". Het initiatief van Karadzic lijkt een vervolg op dit pleidooi. Daarnaast heeft hij zich, ook voordat de gevechten in Bosnië-Herzegovina tot het huidige niveau escaleerden, ingespannen voor het behoud van de territoriale integriteit van Bosnië-Herzegovina, gekoppeld aan een sterke bestuurlijke decentralisatie. Deze opstelling is vermoedelijk mede ingegeven door het feit dat de gecompliceerde etnische structuur van de republiek een volledige territoriale scheiding sterk zou bemoeilijken. Daarnaast kan een rol spelen de vrees van Karadzic dat het Servische bewind van president Milosevic de steun voor de Serviërs in Bosnië-Herzegovina uiteindelijk zal intrekken. Zoals bekend zijn vorig jaar grote spanningen ontstaan tussen Servië en de politieke leiders van de Serviërs in Kroatië, toen Milosevic zijn steun aan hen om pragmatische redenen introk.

Het is overigens de vraag of de etnische tegenstellingen in Bosnië-Herzegovina inmiddels niet zodanig zijn verscherpt dat een vergelijk, zoals nu door Karadzic voorgesteld, onmogelijk is geworden. Ook heeft de JNA-top de afgelopen weken aangegeven voorlopig niet bereid te zijn een terugtrekking van het leger uit Bosnië-Herzegovina te overwegen. Bovendien is het denkbaar dat de Kroaten in de republiek toch de mogelijkheid van aansluiting van de door hen gedomineerde gebieden bij Kroatië willen openhouden en daarom uiteindelijk niet zullen willen ingaan op de suggesties van Karadzic. In ieder geval een deel van de Bosnische Kroaten geeft aan een dergelijke aansluiting de voorkeur boven het behoud van de eenheid van Bosnië-Herzegovina.

Er zijn groeiende aanwijzingen dat de strijd in Bosnië-Herzegovina zich ontwikkelt tot een confrontatie tussen de twee grootste bevolkingsgroepen, de Serviërs en de Moslims. Hoewel er zeker ook sprake is van activiteiten van Kroatische milities en waarnemend federaal MinDef Adzic gisteren opnieuw melding maakte van een interventie van Kroatische reguliere eenheden in het westen van de republiek, lijken de Kroatische militaire activiteiten in Bosnië-Herzegovina zich in veel gevallen te beperken tot gebieden met een duidelijke Kroatische meerderheid. Het is niet uitgesloten dat de beoogde consolidatie van de Kroatische posities aldaar mede tot doel heeft de mogelijkheid van aansluiting van deze gebieden bij Kroatië open te houden.

Een prominent (Moslim-)lid van het Bosnische presidium, Abdic, heeft eerder deze week reeds gesteld dat alle middelen om tot een vreedzame regeling voor de tegenstellingen in Bosnië-Herzegovina te komen, zijn uitgeput. Derhalve verzocht hij om een Amerikaanse militaire interventie in de republiek om de orde te herstellen. Abdic zei te spreken namens het gehele presidium, maar gezien het feit dat de Servische leden hiervan zich hebben teruggetrokken, moet worden aangenomen dat zijn verzoek met name gesteund wordt door de Moslims. Het moet worden betwijfeld of de Kroaten volledig met het verzoek van Abdic instemmen, omdat dit de eventuele aansluiting van delen van de republiek bij Kroatië minder waarschijnlijk zou maken. Overigens is het uitgesloten dat de VS daadwerkelijk militair bij de strijd betrokken zal raken.

Volgens de JNA heeft Bosnië-Herzegovina sinds medio vorig jaar wapens uit Slovenië geïmporteerd. Deze wapenzendingen, vooral handvuurwapens met een waarde van tenminste 6 miljoen US dollar, zouden weliswaar zijn betaald door het Bosnische ministerie van Binnenlandse Zaken, maar feitelijk vooral ten

goede zijn gekomen aan de (Moslim-)partij van president Izetbegovic en haar militie, de "Groene Baretten". Met deze melding lijkt de JNA-top te willen onderstrepen dat de "samenzwering van Moslims en Kroaten" waarvan zij vorige week melding maakte, reeds lang voorbereid was.

Internationale vredesinspanningen

De voorzitter van de EG-vredesconferentie over Joegoslavië, Carrington, heeft met name de Serviërs en de JNA verantwoordelijk gesteld voor de escalatie van het conflict in Bosnië-Herzegovina. Hij liet daarbij in het midden of het hier primair Serviërs uit Servië dan wel Bosnië-Herzegovina zelf betrof. Overigens voegde hij eraan toe dat ook Kroatië een deel van de verantwoordelijkheid trof. Carrington riep de Servische leiding en de JNA-top op de onafhankelijkheid en territoriale integriteit van Bosnië-Herzegovina formeel te erkennen. Gisteren stelde Carrington naar aanleiding van de voortdurende gevechten "harde maatregelen" voor tegen alle in het conflict betrokken partijen.

Deze week heeft overleg plaatsgevonden tussen de EG en de Verenigde Staten over mogelijke sancties tegen Servië. De afgelopen dagen was hiermee gedreigd in verband met de Servische verantwoordelijkheid voor de strijd in Bosnië-Herzegovina. Na afloop van de besprekingen werd echter bekend gemaakt dat beide partijen nog geen concrete maatregelen zijn overeengekomen. Wel is inmiddels voorgesteld om de kwestie voor te leggen aan de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties. De EG-leiding liet verder weten dat intern nog geen consensus bestaat over de mogelijke erkenning van Macedonië, waartegen Griekenland zich blijft verzetten. Aangekondigd werd echter dat deze kwestie op de volgende EG-bijeenkomst (1 mei) opnieuw aan de orde zal worden gesteld.

Overigens heeft, in navolging van Carrington, ook een woordvoerder van de Amerikaanse regering de kritiek op Servië enigszins genuanceerd door te stellen dat geen enkele partij zonder schuld is aan de strijd in Bosnië-Herzegovina. Zo werd melding gemaakt van aanwijzingen voor de "aanwezigheid van een groot aantal Kroatische troepen" in Bosnië-Herzegovina. De Amerikaanse regering distantieerde zich van "iedere poging om met geweld Bosnië-Herzegovina te verdelen".

De Secretaris-Generaal van de VN heeft ingestemd met de stationering van een aantal (naar verluidt 100) VN-waarnemers in de regio rond de hoofdstad van Herzegovina, Mostar, waar de afgelopen weken sprake was van hevige strijd tussen Servische militieën en de JNA enerzijds en met name Moslim-strijdgroepen anderzijds. Naar verluidt gebeurt dit op verzoek van de commandant van de VN-vredesmacht in Kroatië (UNPROFOR). Hoewel UNPROFOR slechts een mandaat heeft voor het beschermen van bepaalde streken in Kroatië (UNPA's), is het niet uitgesloten dat het mandaat onder invloed van de gevechten in Bosnië-Herzegovina zal worden uitgebreid tot deze republiek. Enkele prominente VN-lidstaten hebben reeds een voorstel in die richting gedaan.

De (demissionaire) minister van Buitenlandse Zaken van Kroatië, Separovic, heeft in Caïro een ontmoeting gehad met de Secretaris-Generaal van de Arabische Liga (AL). Dit kan verband houden met de mogelijke erkenning van voormalige Joegoslavische deelstaten door (leden van) de AL. Een punt van overweging hierbij zou kunnen zijn dat op deze wijze steun kan worden verleend aan de Moslims in Bosnië-Herzegovina, die contacten onderhouden met diverse leden van de AL. Naar verluidt heeft Servië met zijn optreden tegen de Moslims in Bosnië-Herzegovina irritatie gewekt in een aantal prominente Islamitische landen, die nu bij de VS en de EG aandringen op maatregelen tegen Servië.

Kroatië

Volgens Kroatische meldingen heeft de JNA zich weer schuldig gemaakt aan een aantal bestandsschendingen in omstreden delen van de republiek. Naast de gevechten in Slavonski Brod, die waarschijnlijk verband houden met de strijd in Bosnië-Herzegovina, werden incidenten gemeld uit Vinkovci en Osijek (Oost-Slavonië), Karlovac (ten zuidwesten van Zagreb) en Gospic, Sibenik en Zadar in het Dalmatische kustgebied.

Momenteel zijn 9900 man van UNPROFOR in Joegoslavië aanwezig, hetgeen ongeveer 2/3 deel vormt van de beoogde sterkte (14.000 man). Naar verwachting zal UNPROFOR medio mei op volledige sterkte zijn en dan de verantwoordelijkheid op zich gaan nemen voor de veiligheidssituatie in de aangewezen UNPA's.

Servië/Montenegro

Inmiddels is bekend geworden dat het parlement van Montenegro, dat eerder enig voorbehoud had gemaakt bij het ontwerp voor de Grondwet van de nieuwe Joegoslavische federatie op het grondgebied van Servië en Montenegro, deze bezwaren heeft laten vallen. Het voorbehoud hield vermoedelijk verband met de wens naar een meer gelijkwaardige positie ten opzichte van Servië, maar is waarschijnlijk onhoudbaar gebleken gezien het verschil in grootte en bevolkingsomvang tussen beide constituerende republieken. Overigens zijn met name van de kant van de oppositie in beide parlementen bezwaren gerezen tegen het feit dat het Grondwetsontwerp de president een vrijwel onbeperkte macht verleent, met name waar het het bevel over de strijdkrachten betreft. Ook zouden er niet genoeg garanties voor de rechten van (ethnische) minderheden in zijn vervat. Dit heeft echter niet geleid tot afkeuring van het ontwerp in een van beide parlementen, waarin de (ex-)communisten domineren. Gezien het feit dat in het federale parlement, dat zich nog moet uitspreken over het ontwerp, nog slechts Servische en Montenegrijnse afgevaardigden zitting hebben, moet worden aangenomen dat de behandeling van de Grondwet daar slechts een formaliteit zal zijn en de proclamatie van het nieuwe staatsverband, dat zal worden gepresenteerd als de rechtsopvolger van de oude Joegoslavische federatie, volgens verwachting op 27 april a.s. zal kunnen plaatsvinden.

Conclusie/vooruitzicht

Naar het zich nu laat aanzien zijn er, ondanks voorstellen in die richting van Bosnisch-Servische zijde, nog nauwelijks mogelijkheden om te komen tot vruchtbare onderhandelingen die de basis kunnen leggen voor een politieke oplossing van de ethnische tegenstellingen in Bosnië-Herzegovina. Een voortzetting, mogelijk zelfs een verdere escalatie van de gevechten in die republiek ligt het meest voor de hand. Daarbij moet rekening worden gehouden met de mogelijkheid dat de Kroaten in de republiek hun militaire inzet in toenemende mate zullen afstemmen op acties die de eventuele aansluiting van de door hen gedomineerde streken bij Kroatië veilig moeten stellen.

Naar verwachting zal de komende dagen het federale parlement formeel zijn goedkeuring hechten aan het ontwerp voor de Grondwet van het nieuwe Joegoslavische staatsverband. Waarschijnlijk zal de proclamatie van dit staatsverband op het grondgebied van Servië en Montenegro, dat zal worden gepresenteerd als de rechtsopvolger van de oude Joegoslavische federatie, begin volgende week plaatsvinden.